

آزاد

عنوان : گل‌هایی از گلزار ادب	درس : بیست و دوم
۱- آشنایی با گزیده‌ای از آثار ارزشمند ادبی کهن ایران ۲- ایجاد نگرش مثبت نسبت به برخی از خصایل پسندیده‌ی اخلاقی ۳- تقویت علاقه نسبت به آثار ادبی ۴- آشنایی با برخی از نکات زبانی و ادبی (مانند : صفت غیرساده، حذف فعل در جمله‌های مرکب) ۵- توانایی انجام فعالیت‌های مربوط به درس	

شاعر	شعر	نمایش	بازی	نکته	واژه‌آموزی	کلید واژه‌ها
پروین اعتصامی	بلبل و مور	نمایش یکی از حکایت‌های درسی در کلاس	-	حذف فعل در جمله‌های مرکب جهت کوتاهی و زیبایی جمله	ساخت صفت مرکب از ترکیب دو اسم، هم‌چنین ساخت صفت مرکب از ترکیب یک اسم و یک صفت	لقمان- احتراز کردن- حکمت- بازیچه - خلق - بستان العارفين - غرور- دل‌آزرده- همی- خردی- پلنگ افکن - عهد- خسارت- نهی - مصلحت- مصیبت - نقصان - مایه - شماتت- لاجول- ابویزید بسطامی - پایگاه - بزهکار- قصه - برخاست - الهی- عزیز- عبادت - عظیم.

فعالیت‌های کتاب بنویسیم	فعالیت‌های کتاب بخوانیم
۱- نوشتن بیست کلمه‌ی تازه‌ی درس از متن درس ۲- پیدا کردن دو کلمه‌ی مخفف از درس و نوشتن آن‌ها ۳- پیدا کردن کلماتی مترادف با کلمه‌های سرزنش، مصیبت، خودداری، نقصان، درشتی و گوشه، از درس و نوشتن آن‌ها. ۴- بازنویسی جمله‌های داده شده به فارسی امروز ۵- نوشتن چند صفت مرکب مانند «دریا دل» و معنی کردن آن‌ها ۶- تعیین کلمه‌های محذوف در عبارات‌های تعیین شده ۷- بازنویسی شعرها به نثر امروزی ۸- نگارش	- درک و دریافت : پاسخ‌گویی به سؤال‌های مربوط به درس - واژه‌آموزی : ۱- توسعه و گسترش آشنایی با صفت‌های غیرساده ۲- ساختن صفت‌های غیرساده نکته‌ها : آشنایی با کوتاه‌سازی جمله به واسطه‌ی حذف فعل - گفت و شنود : ۱- گفت‌وگو درباره‌ی پیام یکی از حکایت‌های درس ۲- بیان داستانی درباره رازداری - فعالیت‌های ویژه : ۱- اجرای نمایش ۲- کتاب‌خوانی با هم بخوانیم : شعر : بلبل و مور شاعر : پروین اعتصامی

الف) بخوانیم

○ اشاره

هدف اصلی از این درس، آشنایی با ادبیات ایران و آثار باارزش ادبی است که در قالب داستان، جهت ایجاد نگرش مثبت نسبت به ارزش‌های اخلاقی، عرضه شده است؛ مانند ادب‌آموزی، حتی از بی‌ادبان، عدم بدرفتاری با والدین، رازداری، نیکی در حق والدین و شامل دعای خیر آنان شدن و نیکی و جوانمردی در حق دیگران.

آشنایی با برخی از ارزش‌های اخلاقی در قالب داستان‌هایی از آثار ادبی ایران از جمله گلستان سعدی، بستان‌العارفین و تذکرة‌الاولیای عطار نیشابوری نیز از اهداف این درس است.

○ مفاهیم و نکات اساسی متن

۱- نکات مفهومی

۱- «لقمان را گفتند» یعنی به لقمان گفتند.

۲- «هرچه از ایشان درنظرم ناپسند آمدی از فعل آن احتراز کردم» یعنی هر رفتار که از ایشان به‌نظرم ناخوشایند و بد می‌آمد، من از انجام آن کار خودداری می‌کردم.

۳- نگویند از سر بازیچه حرفی کزان پندی نگیرد صاحب هوش و گر صد باب حکمت پیش نادان بخوانی، آیدش بازیچه در گوش

یعنی آدم هوشیار و دانا حتی از حرف‌های شوخی و بی‌ارزش دیگران نیز پند می‌گیرد. اما نادان حتی اگر صد در حکمت هم بر روی او باز کنی، یعنی صدها سخن با دلیل هم برایش مطرح کنی، همه را به شوخی و تمسخر می‌گیرد و به آن اهمیت نمی‌دهد.

۴- «وقتی به غرور جوانی بانگ بر مادر زدم» یعنی: زمانی از روی غرور جوانی بر سر مادرم فریاد زدم.

۵- دل‌آزرده به کنجی نشست و گریان همی گفت: مگر خردی فراموش کردی که درشتی می‌کنی؟»

یعنی: آزرده خاطر و ناراحت در گوشه‌ای نشست و درحالی که گریه می‌کرد، گفت: آیا دوران کودکی و ناتوانی خود را فراموش کرده‌ای که حالا با گستاخی و تندبازی با من رفتار می‌کنی؟!

۶- چه خوش گفت زالی به فرزند خویش چو دیدش پلنگ افکن و پیل تن

چه حرف خوبی پیرزن به فرزند خود گفت وقتی او را تنومند و زورمند دید:

گر از عهد خردیت یاد آوری که بی‌چاره بودی در آغوش من،

نکردی در این روز بر من جفا که تو شیر مردی و من پیرزن
یعنی اگر زمان کودکی خود را به یاد آوری که موجود ناتوانی در آغوش من بودی و قادر به
انجام هیچ کاری نبودی، حالا که قوی و نیرومند شده‌ای و من پیرزنی ناتوان هستم، این طور به من
ستم و پرخاش نمی‌کردی.

۷- «بازرگانی را هزار دینار خسارت افتاد» یعنی: بازرگانی هزار دینار ضرر کرد.

۸- «پسر را گفت باید که این سخن با هیچ کس در میان نهدی» یعنی: به پسرش گفت که
موضوع را به هیچ کس نگو.

۹- گفت: «ای پدر، فرمان تو راست» یعنی: گفت پدر هرچه دستور دهی، انجام می‌دهم.
(حرف، حرف توست).

۱۰- «لیکن می‌خواهم که بدانم در این چه مصلحت است؟» یعنی: ولی می‌خواهم بدانم در
نگفتن این راز به دیگران چه مصلحتی وجود دارد؟

۱۱- گفت: «تا مصیبت دو نشود؛ یک نقصان مایه و دیگر شماتت همسایه.» یعنی: گفت:
«برای این که دو تا مصیبت و بلا همزمان نداشته باشیم که یکی همان ضرر کردن و ورشکستگی است
و دیگری سرزنش آشنا و همسایه.»

۱۲- مگوی انده خویش با دشمنان که لاحول گویند شادی کنان
یعنی غم و اندوه خود را با دشمنان در میان نگذار و به آن‌ها نگو؛ زیرا از سرشگفتی و تعجب
بر تو خواهند خندید.

۱۳- ابویزد بسطامی را پرسیدند که: «این پایگاه به دعای مادر یافتی، این بزرگی میان خلق
و این معروفی به چه یافتی؟» یعنی به ابویزد بسطامی گفتند که می‌دانیم تو این مقام و منزلت را از
سایه دعای مادرت به دست آورده‌ای، اما بگو این معروفیت و احترام بین مردم را چگونه پیدا
کرده‌ای؟

۱۴- «گفتم که اگر بیدارش کنم، من بزهکار باشم.» یعنی اگر بیدارش کنم مرتکب گناه
می‌شوم.

۱۵- «سر بر کرد» یعنی: سرش را بلند کرد.

۱۶- «هوا عظیم سرد بود و باد سرد، خویشان را به جای در ساختم تا شما را رنج کم تر بود
و هر رنج که بود بر من بود.» یعنی: هوا خیلی سرد بود و باد سرد هم می‌وزید، خودم را به جای در
قرار دادم تا سرما به شما آسیب کم‌تری برساند و اگر آسیبی می‌رسد، به خود من برسد.

۲- نکات دستوری: کوتاه کردن جمله‌های مرکب با حذف بعضی از فعل‌های تکراری
انجام می‌شود این کار باعث کوتاهی و زیبایی جمله می‌گردد. مثال: «هوا عظیم سرد بود و باد سرد
بود» که می‌شود: هوا عظیم سرد بود و باد سرد. یا در مورد جمله‌ی «لقمان را گفتند: ادب از که

آموختی؟ گفت: از بی ادبان آموختم» که می شود گفت: «از بی ادبان» و آموختم را حذف کرد.
صفت های مرکب به شکل زیر ساخته می شوند:

الف: اسم + اسم = صفت مرکب؛ مثال: شیر + مرد = شیرمرد، یعنی شجاع

ب: صفت + اسم = صفت مرکب؛ مثال: پیر + مرد = پیرمرد، یعنی مرد پیر

گاهی در شعر برای درست بودن وزن شعر، بعضی از کلمه ها مخفف می شوند؛ مانند:
انده به جای اندوه

کزان به جای که از آن

وگر به جای و اگر

۳- نکات نگارشی: ثر این درس، نثری قدیمی از آثار کهن ادب فارسی است. در

این درس ۳ متن اول از گلستان سعدی، سبک نگارشی قرن هفتم، است. نوع نگارش گلستان
مقامه نویسی است که نوعی نثر فنی است و دو نثر دیگر یکی از بستان العارفین و دیگری از
تذکره الاولیای عطار نیشابوری است.

۴- توصیه های املائی: کلمه های مهم املائی درس عبارت اند از:

لقمان، احتراز، کردمی، حکمت، غرور، دل آزرده، همی، خردی، پلنگ افکن، عهد، خسارت،
منتهی، مصلحت، مصیبت، نقصان، مایه، شجاعت، انده، لاحول، ابویزید بسطامی، پایگاه، بزهدکار،
قصه، برخاست، الهی، عظیم.

در آموزش املائی کلمه هایی مانند «خُرد» و «خُرد» باید توجه دانش آموزان را به معنی کلمه،
با توجه به مفهوم جمله، معطوف نمود. این کلمات هم آوا نامیده می شوند؛ یعنی آوای مشابه ولی
املائی متفاوت دارند. از این دسته اند کلمه هایی چون (خواست) و (برخواست).

○ فعالیت ها

۱- درک و دریافت

۱- پاسخ گویی به سؤالات متن درس از طریق خوب گوش دادن، خوب سخن گفتن و دلیل
آوردن برای هریک از گفته های خود.

۲- واژه آموزی: گسترش واژگان از طریق ساخت صفت مرکب به دو شیوه

ترکیب اسم + اسم = صفت مرکب؛ مثال: شیر مرد

ترکیب صفت + اسم = صفت مرکب؛ مثال: جوانمرد

۳- نکته ها: نحوه حذف فعل تکراری از جمله ای که معمولاً در پاسخ می آید. جهت زیبایی
و کوتاهی سخن.

مثال: «امروزه چه خوردید؟ میوه»؛ که در این جا فعل برای پرهیز از تکرار حذف شده و هیچ

لطمه‌ای به متن سؤال وارد نگردید.

۴- گفت و شنود : گفت‌وگوی بچه‌ها درباره‌ی پیام یکی از حکایت‌ها و سپس بیان داستانی

در مورد رازداری یا خدمت به پدر و مادر که شنیده‌اند.

۵- فعالیت‌های ویژه : ایفای نقش در مورد یکی از حکایت‌های درسی

خواندن یکی از کتاب‌های فهرست پایانی کتاب

۶- با هم بخوانیم : لازم به یادآوری است که شعر پایانی هر درس باید به صورت هم‌خوانی

قرائت شود. شعر (بلبل و مور) از شعرهای پروین اعتصامی، شاعر معاصر، است.

هم دردی با بینوایان

چنان قحط‌سالی شد اندر دمشق	که یاران فراموش کردند عشق
چنان آسمان بر زمین شد بخیل	که لب تر نکردند زرع و نخیل
بخوشید سرچشمه‌های قدیم	نماند آب جز آب چشم یتیم
نبودی به جز آه بیوه زنی	اگر برشدی دودی از روزنی
نه در کوه سبزی نه در باغ شخ	ملخ بوستان خورد و مردم ملخ
در آن حال پیش آمدم دوستی	کزو مانده بر استخوان پوستی
اگرچه به مُکنت قوی حال بود	خداوند جاه و زر و مال بود
بدو گفتم ای یار پاکیزه خوی	چه درماندگی پیشت آمد؟ بگوی
بفرید بر من که عقلت کجاست	چو دانی و پرسی سؤالت خطاست؟
نبینی که سختی به غایت رسید	مشقت به حد نهایت رسید؟
بدو گفتم آخر تو را باک نیست	کشد زهر جایی که تریاک نیست
گر از نیستی دیگری شد هلاک	تورا هست، بط را ز طوفان چه باک!
نگه کرد رنجیده در من فقیه	نگه کردن عاقل اندر سفیه
که مرد ارچه بر ساحل است ای رفیق	نیاساید و دوستانش غریق
من از بی‌نوايي نیم روی زرد	غم بینوایان رُخم زرد کرد
نخواهد که بیند خردمند، ریش	نه بر عضو مردم نه بر عضو خویش
چو بینم که درویش مسکین نخورد	به کام اندرم لقمه زهر است و درد

بوستان سعدی

ب) بنویسیم

۱- هدف از این تمرین، تقویت رونویسی، املا و آشنایی بیشتر با کلمه‌های تازه‌ی درس است.

۲- هدف از این تمرین آشنایی بیشتر با کلمه‌های مخفف (کوتاه شده)، تقویت املا و گسترش واژگان است.

پاسخ پیشنهادی: از که: از چه کسی گر: اگر
وگر: و اگر گر از: اگر از

۳- هدف از این تمرین آشنایی بیشتر با کلمه‌های هم معنی (مترادف)، تقویت املا و گسترش واژگان است.

پاسخ پیشنهادی: سرزنش: ملامت، نکوهش درستی: گستاخی
مصیبت: بلا، گرفتاری خودداری: امتناع، پرهیز
نقصان: کاستی گوشه: کنج، کنار، زاویه

۴- هدف از این تمرین، تقویت مهارت بازگردانی عبارات به شکل امروز، توانایی در به کارگیری واژه‌های هم معنی تقویت درک مفاهیم موجود در عبارات و تقویت املا می‌باشد.

پاسخ پیشنهادی: - مگر ناتوانی دوران کودکی را فراموش کردی که گستاخی می‌کنی؟
- بازرگانی هزار تومان ضرر کرد.
- این مقام و جایگاهی که داری از دعای مادرت است.
- خود را به جای در قرار دادم.

۵- هدف از این تمرین آشنایی بیشتر با صفت مرکب و درک مفاهیم آن کلمه‌ها، تقویت املا و گسترش واژگان است.

دانش‌آموزان می‌توانند کلمه‌هایی مانند «پلنگ افکن» «شیرافکن» «شیرمرد» «شیردل» و... را بنویسند و آن‌ها را معنی کنند.

۶- هدف از این تمرین آشنایی بیشتر با ضرب‌المثل‌ها و توانایی در کامل کردن جمله‌های کوتاه شده‌ی جمله‌های مرکب است.

پاسخ پیشنهادی: - عالم بی عمل به چه ماند؟ به زنبور بی عسل ماند.
- اندک اندک خیلی شود، قطره قطره سیلی شود.
- نه هرچه به قامت مهتر به قیمت بهتر است.

- ۷- هدف از این تمرین، توانایی در نوشتن معنای شعر به نثر امروز، آشنایی بیشتر با شعر و گسترش واژگان می‌باشد.
- پاسخ پیشنهادی:
- ۱- اندوه و غم خود را به دشمنان نگو.
 - ۲- به صورت شوخی حرفی نگویند. از آن پند نمی‌گیرند.

○ انشای هفته

هدف تقویت مهارت نوشتن (نگارش خلاق)، آشنایی بیشتر با ضرب‌المثل‌ها و درک مفاهیم موجود در ضرب‌المثل‌ها و آشنایی بیشتر با بزرگان علم و ادب می‌باشد.

□ مأخذ و برخی منابع کمکی

- ۱- آیین نگارش، احمد سمعی، مرکز نشر دانشگاهی، چاپ سوم، سال ۱۳۶۹.
- ۲- الفبای قصه‌نویسی، محمدرضا سرشار، نشر پیام‌آزادی، چاپ دوم، سال ۱۳۷۷.
- ۳- انواع ادبی، سیروس شمیسا، نشر فردوس، چاپ دوم، سال ۱۳۷۳.
- ۴- بوستان سعدی، تصحیح و تعلیقات غلامحسین یوسفی، انتشارات خوارزمی، چاپ سوم، سال ۱۳۷۸.
- ۵- با گهرهای فراوان (زندگی‌نامه‌ی شاعران و نویسندگان)، محمدرضا سنگری، فریدون اکبری شلدره‌ای، فاطمه صغری علیزاده، انتشارات راه اندیشه، سال ۱۳۸۶.
- ۶- درآمدی بر ادبیات داستانی پس از پیروزی انقلاب اسلامی، فریدون اکبری شلدره‌ای، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، چاپ اول، سال ۱۳۸۲.
- ۷- دستور زبان و ادبیات به زبان ساده، سید بهنام علوی مقدم و صلاحی. ناشر ایشیق، سال ۱۳۸۵.
- ۸- دیوان حافظ، تصحیح قزوینی - غنی، انتشارات اساطیر، چاپ دوم، سال ۱۳۶۵.
- ۹- دیوان پروین اعتصامی، با مقدمه‌ی ملک الشعرای بهار، تهران، انتشارات امیر کبیر، سال ۱۳۶۸.
- ۱۰- راهنمای برنامه‌ی درسی دوره‌ی ابتدایی، بازنگری و ویراست جدید سال ۱۳۸۶.
- ۱۱- زبان و مهارت‌های زبان، جمیز فلا دوپیتتر، اچ سالوس، ترجمه‌ی علی آخشینی، آستان قدس، سال ۱۳۶۹.
- ۱۲- شاهنامه فردوسی (نامه باستان) با شرح و توضیح: دکتر میرجلال‌الدین کزازی، انتشارات سمت، تهران، سال ۱۳۸۰.
- ۱۳- فرهنگ معین، دکتر محمد معین، انتشارات امیر کبیر، تهران، سال ۱۳۶۸.
- ۱۴- قصه‌گویی و نمایش خلاق، دیوبی چمبرز، ترجمه‌ی ثریا قزل‌ایاغ، نشر دانشگاهی، سال ۱۳۷۸.
- ۱۵- قصه‌های مجید، مرادی کرمانی، هوشنگ، انتشارات معین.
- ۱۶- کتاب کارگاه نگارگری، گروه تحصیلی هنر (فنی و حرفه‌ای)، اجرای آزمایشی، رشته‌ی صنایع دستی چاپ.
- ۱۷- لغت‌نامه دهخدا، به سرپرستی علی‌اکبر دهخدا، مؤسسه‌ی دهخدا، تهران.
- ۱۸- مناجات‌نامه خواجه عبدالله انصاری، زیر نظر علی‌پناه، کتابفروشی فروغی، سال ۱۳۵۸.
- ۱۹- مهارت آموزش و پرورش، روش‌ها و فنون تدریس، حسن شعبانی، انتشارات سمت، تهران، ۱۳۸۰.

